

БИЛИМ БЕРҮҮДӨГҮ ИННОВАЦИЯНЫН ЖАҢЫ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

Абыкеева Жыпара Эшеневна, окутуучу, М.Рыскулбеков атындагы Кыргыз экономикалык университети, Бишкек шаары, Тоголок молдо көч., 58, email: cyada74@gmail.com

Муктарбекова Сяда Жолдошбековна - окутуучу, М.Рыскулбеков атындагы Кыргыз экономикалык университети, Бишкек шаары, Тоголок молдо көч., 58, email: tynybekova67@mail.ru

Аннотация: бул макалада азыркы учурдагы окутуунун активдүүлүгүн камсыз кыла турган, студенттердин компетенттүүлүгүн калыптандырууга жана баалоого чон өбөлгө түзө турган формалардын бири – инновация тууралуу маалымат берилген. Акыркы жылдарда иновациялык иш аракеттер жана инновациялык саясат өнүккөн мамлекеттердин гана эмес, өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдүн дагы күн тартибинен орун алууда. Окутуунун жаңы технологиясы катары: программалык тестирлөө, модуль системасы интерактивдүү окутуу, сынчыл ойлорду өстүрүү программасынын стратегиясы чагылдырылган.

Негизги сөздөр: билим берүүдөгү инновациялар; окутуунун технологиялары; инсанга багытталган окутуу; компетенттүүлүк; принциптер; баалоо; рефлексия; рефлексиялык башкаруу.

НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ИННОВАЦИИ В ОБРАЗОВАНИИ

Абыкеева Жыпара Эшеневна, преподаватель, Кыргызский экономический университет им. М. Рыскулбекова, г. Бишкек, ул. Тоголок Молдо, 58, email: cyada74@gmail.com

Муктарбекова Сяда Жолдошбековна, преподаватель, Кыргызский экономический университет им. М. Рыскулбекова, г. Бишкек, ул. Тоголок Молдо, 58, email: tynybekova67@mail.ru

Аннотация: в данной статье даны сведения о инновации, которое является одной из форм, обеспечивающей активизации современного обучения. Оно создает предпосылки формирования и оценивания компетентности студентов. В последние годы инновационная деятельность и инновационная политика стали включаться в повестку дня не только

развитых, но и развивающихся стран мира. В качестве новых технологий обучения были отражены: тестирование программного обучения, модульная система, интерактивное обучение, стратегия программы развития критического мышления.

Ключевые слова: инновации в образовании; технологии обучения; личностно ориентированное обучение; компетентность; портфолио; принципы; оценивание; рефлексия; рефлексивное управление; структура портфолио.

NEW TECHNOLOGIES INNOVATIONS IN EDUCATION

Abykeeva Zhypara Eshenovna, Lecturer, Kyrgyz Economic University named after M. Ryskulbekov, Bishkek, st. Togolok Moldo, 58, email: cyada74@gmail.com

Muktarbekova Siyada Zholdoshekovna, Lecturer, Kyrgyz Economic University named after M. Ryskulbekov, Bishkek, st. Togolok Moldo, 58, email: tynbekova67@mail.ru

Annotation: this article provides information about the innovation, which is a form of providing activation of modern education. It creates the prerequisites for the formation and evaluation of competence of students.

Keywords: innovations in education; learning technologies; personality oriented teaching; competence; portfolio; principles; evaluation; reflection; a reflexive management; portfolio structure.

Билим берүү жана тарбиялоо процессинде жаңы технологияларды киргизүү, же мурдагы технологияларды жаңыртууга, модернизациялоого, реформалоого кылган аракеттер бул биринчи кезекте жалпы коомдогу өзгөрүүлөр, ошол өзгөрүүлөр талап кылган муктаждыктар менен байланыштуу. Коомдун, адамзаттын өзгөрүүлөрү, умтулуулары, өсүштөрү жана өксүктөрү ар дайым билим берүү тармагы аркылуу өтүп келген.

Өлкөнүн өнүгүүсү илим менен технологияга берген мааниси менен тыгыз байланышта болуп, өнүгүүнүн негизги элементтери катары алдынкы планга чыккандыгын байкоого болот. Илим жана технологиянын өнүгүүсү өз кезегинде инновациялык өнүгүүнүн башаты болуп саналат.

Бул «Инновация» түшүнүгү, латын тилинен которгондо «жаңыны киргизүү» дегенди билдирет. Ошондуктан, инновация аркылуу кайсы бир системада бир сапаттык абалдан экинчи бир сапаттык абалга өтүү процесси жүрөт десе туура болот. Демек инновациялык процесс деген жаңычылдыкты жаратуучу, иштеп чыгуучу, өздөштүрүүчү, колдонуучу жана жайылтуучу комплекстүү ишкер аракеттенүүнү өзүнө камтыйт.

Азыркы учурда, окуу процессинде студенттердин бул жөндөмдөрүн калыптандыруу үчүн оюн технологиялары, интерактивдүү методдор, проективдүү методдор, кейстехнология өз эффективдүүлүктөрүн көрсөтүүдө. Дал ушул технологиялар проблемалык окутууну, проективдүү методдорду кеңири пайдаланууну шарттайт. Мына ушундай жөндөмдөр студенттерди турмуштук проблемаларды көрө билүүгө, аларды чече билүүгө, кээ бир учурда татаал турмуштук проблемалардан чыга билүүгө жол көрсөтөт.

Азыркы Бүткүл Дүйнөдө болуп жаткан кырдаалга (пандемияга) байланыштуу биздин Кыргызстанда да онлайн окутуулар жүргүзүлүп келет. Билим берүүнүн бардык тармактарында аралыктан окутуу процесси кандайдыр бир деңгээлде жүрүп жатат. Окутуунун бул түрү биз үчүн да, студенттер үчүн да оңой болгон жок. Ошого карабастан бардык окуу жайларында окуу процесси үзгүлтүккө учурабай онлайн сабак өтүлүп жаткандыгын белгилеп кеткибиз келди. Биздин орто кесиптик окуу жайында да кесиптештерибиз болгон күч аракетин жумшап, окуу процессин улантып, программаланган артка калбай, окутуунун ар түрдүү жолдорун үйрөнүп жан дили менен билим беришүүдө. Ошондой эле тапшырмаларды кылдат текшерип өзгөчө деңгээлде аткарып жатышат. Ар бир студентке көңүл бөлүп изденгичтиги жана акыл топтому менен кыйынчылыкты жеңип жатышат. Ошондой эле алысты көрө билгичтиги менен келечек ээлерине билимдерин,

билгендерин беришүүдө. Бүгүнкү кыйналып окуткан студенттер келечекте ишеничти актайт деген чоң үмүт бар.[4]

Мезгилдин талабына ылайык азыркы учурда интернетке кеңири жол ачуу болуп келет. Интернет бул эмне? Интернет - бул миллиондогон компьютер колдонуучулардын бири бири менен байланышы жана дүйнөлүк ресурстардан маалымат алууга мүмкүн болгон глобалдуу «Түйүндүн Түйүнү».[1]

Интернет билим берүү тармагында: **Дистанттык окутуу, онлайн окутуу – азыркы учурдагы эң активдүү тренддерден болуп жатат.**

21 кылым жаңы өнүккөн маалыматтар технологиясынын кылымы экени маалым. Демек азыр биз санариптештирүү мезгилинде жашап жатабыз, азыркы мезгил билим алуунун да, байланышуунун өзгөчө бир формасы, башкача айтканда, аралыктан байланыш жүргүзүү үчүн ыңгайлуу мезгил болуп калды. Мындай маселеде жогорку жана кесиптик орто окуу жайлар окутуунун ар кандай заманбап форматтарын колдонуп жатышат. Студенттер менен мурдагыдай аудиторияда түздөн-түз жолугуп, сабак окутуу менен биргеликте, окутуунун башка түрлөрү да сунушталууда. Алдынкы окуу жайлар окутуунун жаңы техникалык форматтарын мыкты өздөштүрүү менен технологиянын өнүгүүсүнө байланыштуу онлайн окутуулар да ыңгайлаштырылып, учурда ар кандай жаңы программалар ойлонуп табылууда. Акыркы убакта заманбап усулдарды колдонууда биздин өлкөдө кээ бир окутуучу, студент жана ата-энелер ар кандай кыйынчылыктарга дуушар болгону анык. Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлиги тарабынан дистанттык окутууну уюштуруу боюнча эксперттик консультативдик кеңештин бир бөлүгү атайын ыкчам мөөнөттө студенттер жана ата-энелер үчүн ушул кыскача китепчени иштеп чыкты. Коронавирус пандемиясына байланыштуу башка өлкөлөр сыяктуу эле Кыргызстандын жогорку жана кесиптик орто окуу жайлары жабылууга мажбур болуп, билим берүү онлайн форматка өттү. Кыргызстанда азыркы учурда “онлайн окуу” деген термин “дистанттык (аралыктан) окуу” деген термин менен синоним катары колдонулууда. Көптөгөн жогорку окуу жайлар бул терминдерди синоним катары колдонушат, ошондой эле, дистанттык дегенде, биз сырттан окууну (заочно) түшүнүп келгенбиз. Бирок, учурда “дистанттык окуу” деген термин “аралыктан окуу” деген терминге шайкеш келип, салттуу түрдө окутуучу же мугалим студентке тапшырмаларды берип, андан кийин кайтарым байланышта болгон. Ал эми, учурда аралыктан онлайн окутуу деген түшүнүк кошо кирди. Мында окутуучу студенттер менен белгиленген убакытта түз байланышта болуп, теманы да түшүндүрө алат, кайтарым байланышты да жүргүзө алат. Демек, дистанттык (аралыктан) онлайн окутуу, студент же окуучуга билим берүүдө техникалык каражаттар аркылуу үзгүлтүксүз байланышта болууну түшүндүрөт.[5]

Дистанттык же аралыктан окуу. Аралыктан окутууда окуу материалдары жана тапшырмалар студенттерге өздүк электрондук почта, атайын окууга арналган платформалар Google classroom, MOODLE, Whatsapp, Skype, ошондой эле Telegram жана башка аркылуу жөнөтүлөт.

Дистанттык окууну мурдагы союз убагындагы сырттан окуу формасына окшоштуруп, эффективдүү болбой калган жагдайлар бар. Бул түшүнүк билимге жоопкерчилик менен көңүл буруп, окууга аракеттенүүгө үгүттөйт. Сырттан окуу менен онлайн окуунун айырмасы чоң. Алыстан туруп жөнөтүлгөн тапшырмаларды студенттер графикке ылайык аткарып, кайра аны окутуучуга жиберет, окутуучу аткарылган тапшырмалардын жыйынтыгын чыгарып, атайын окуу үчүн арналган программанын жардамы менен студенттерге өз бааларын, тапшырманын аткаруу деңгээлдерин көрсөтө алат жана студенттердин билимин текшерүү үчүн атайын тесттерди программага орноштурат. Тесттин убактысын чектөө, суроолорун дал келбегендей (окшош суроолорду катарын бузуп) коюу менен аралыктан туруп, алып жаткан билимди да текшерүү мүмкүнчүлүгүнө ээ болот. [7]

Онлайн окуу деген эмне? Онлайн окуу бул жаңыдан пайда болгон жок, бирок акыркы жылдары, пандемияга чейин деле, окутуунун заманбап түрүнө айланып калды десек жаңылбайбыз. Онлайн окууда, атайын Learning Management System (LMS) окууну башкаруу

системасынын жардамы менен окутуучу үзгүлтүксүз окуу процессин жүргүзө алат.

LMS - Learning management system - окууну башкаруу системасы. Learning – окуу. Бул платформанын жардамы менен электрондук курстардын жана окуу материалдарынын бирдиктүү маалымат базасын түзөт.

Management – башкаруу. Процессти жетектеген жакшы уюшулган система. Окууну баштоо үчүн, кызматкерлерди жана окуучуларды кошуп, аларга курстарды дайындайт. System – Система электрондук курстарды түзүүгө жана сактоого, окуучуларга кирүүгө мүмкүнчүлүк берет жана натыйжаларды баалоого жардам берет

Виртуалдуу класс порталына компьютер, планшет же чөнтөк телефон аркылуу кирип, сабактын материалдарын жүктөп, студенттер менен окуу байланышын жүргүзүү аркылуу сабакты өткөрүп, тапшырма берип жана аларды кабыл алат. Студенттер окуу порталдарына кирип, материалдар менен таанышат жана көнүгүүлөргө катышып, берилген тапшырманы аткарып кайра жүктөшөт. Демек, студенттер онлайн сабакка кайдан жана кайсы учурда болсо да, интернет байланышы болсо эле кире алат.

Бүт дүйнөдө билим берүү санарип технологияларына көчүп өнүгүп жатканда Кыргызстан дагы бул процесстин четинде калбаштын аракетин көрүүдө. Бишкекте чогулган эксперттер өлкөдөгү билим берүүнү санариптик түргө өзгөртүүнүн биринчи кезектеги маселелерин талкуулашууда.

Ошондой эле алдыңкы университеттердин колдоосу менен бардык типтеги окуу жайлардын окутуучулар курамын камтыган вебинарлар уюштурулуп жатты. Окутуу программасы мугалимдердин санарип сабаттуулугун жогорулатууга, аралыктан билим берүүдө ар кандай интерактивдүү технологияларды колдонуу көндүмдөрүн өнүктүрүүгө багытталган.[3]

Окуу процесси автоматташтырылган маалыматтык системасы Zoom, Googl meet, Teams жана атайын окууга арналган платформалар Google classroom, Moodle, Whatsapp, Skype, өздүк электрондук китепканаларынын ресурстарын, Kirlibnet электрондук китепканасынын ресурстарын колдонуу менен онлайн форматта уюштурулду. Окуу жайлар дисциплиналардын окуу-методикалык комплекстерине ылайык, студенттердин өз алдынча ишинин планын иштеп чыгып жатышат".

Синхрондук жана асинхрондук онлайн окуу. Онлайн окуу синхрондук (түздөн-түз) жана асинхрондук (тапшырмаларды жиберип, кайра алып текшерүү) деп экиге бөлүнөт. Синхрондук окуу – окутуучу студенттер менен бетме-бет бир убакытта байланышы, интерактивдүү талкуу жүргүзүшөт, суроо-жооп жана берилген тапшырмаларга нускама берилет.

Синхрондук (synchronous) сабак өтүү жандуу байланыш аркылуу болот. Бул билим берүү формасына бетме-бет лекциялар, онлайн лекциялар, вебинарлар, мессенджерлердеги онлайн дискуссиялар кирет.

Асинхрондук (asynchronous) сабак болсо кыйыр байланыш аркылуу болот. **Асинхрондук окуу** – студенттерге берилген материалды өзүнө ылайык болгон убакта жана ар кайсы жерден ар кандай платформаардан ачып үйрөнүшөт.

Окутуунун жаңы технологиясы катары: программалык тестирлөө, модуль системасы интерактивдүү окутуу, сынчыл ойломду өстүрүү программасынын стратегиясы жана башкалар практикаланууда. Жогоруда белгиленген окутуунун жаңы технологиялары окуучулардын чыгармачыл жана интеллектуалдык мүмкүнчүлүктөрүн ачуу аркылуу аларды өзүн-өзү өнүктүрүү, ой жүгүртүүсүн өстүрүү, тарбиялоо, билгичтиктерин жөндөмдүүлүктөрүн калыптандыруу максаттарын көздөп, окутуу технологиясынын мазмунун жана багыттарын бир топ оптималдаштырып жаңыртты. [2]

Ал эми онлайн билим берүүдө жакпаганы, айрым учурларда студент видео-лекцияга катышты делип белги көрүнгөнү менен ал сени угуп жатабы, же башка иш менен алекпи деген да маселе болот экен. Балдар айылдарда болгондуктан айыл жумушу бүтпөйт. Башка иштер менен алагды болоору турган иш. Дагы бир жагы интернеттин жоктугу, же анын начар иштөөсү. Интернет үзгүлтүк болгондо сабактын кайсыл бир бөлүгү угулбай, кабыл

алынбай калган да жагдайлар жаралды. Бул өңүттөн алып караганда окутуучу алсыз болуп калат.

Дагы бир көгөйлөрдүн бири бардык эле ата энелер студенттерди техникалык жактан камсыз кыла албагандыгы, көп баласы бар үй бүлөлүүлөр үчүн бир чөнтөк телефону жетишсиз экени байкалды. Демек, бир чөнтөк телефон аркылуу ошол үй-бүлөдөгү балдар окуп жетише албай, окуу программасынан артта калып жатышкандыгы белгилүү болду. Ошондой эле интернет менен камсыздоо маселеси да болбой койгон жок. Кээ бир жалкоо студенттер үчүн бул шылтоолор куп жарашып эле калды. Үйдө жарык өчтү, интернет тартпай жатат жана телефонум бузулуп калды деген шылтоолор айтылып жатты, бирок мен жогоруда айткандай шылтоо эмес мүмкүнчүлүк издеп, өзүнөр үчүн чын ыкластан окусаңар өлкөнүн келечеги үчүн жакшы болоор эле деген пикирди айтат элем. Келечекте мыкты адис жана татыктуу инсан болуш үчүн билим алуу аба суудай керек. Өлкөнүн тагдыры азыркы жаштардын колунда эмеспи, ошондуктан мезгилден артта калбай болгон күч аракетти жумшап билим алсак. Азыр окуш үчүн мүмкүнчүлүктөр абдан көп. Бир темадан артта калып калса, ошол тема боюнча видео сабактарды жана башка материалдарды интернет булактарынан издесе табат. Коомдо кандай гана жагдай болбосун, билим алам деген студент үчүн эч нерсе тоскоолдук кыла албайт!

Онлайн окутуулар билим берүүдөгү жаңы технологиялар менен таанышуу, бүтүрүүчүлөрдүн өлкөнүн ири компанияларына жумушка орношуусу жөнүндө маалымдуулугун жогорулатуу, кыска мөөнөттүү курстар жана университеттердин IT программалары боюнча маалымат берүүнү максаттайт.

Ошондуктан окуутуда пикир алмашуу, ишкер оюн, конкреттүү учурларды талкулоо, өз алдынча чечим кабыл алуу, лидерлик сапаттарын калыптандырууга шарт түзгөн ыкмаларды колдонуу менен студенттин кесипкөйлүк компетентүүлүгүнүн калыптанышына өзгөчө көңүл бурулат.

“Билимдүүлүк, билгичтик урмат-сыйдын да бешиги, билимдүү адам адеп жолун сактаса, анда ал жогорку сыйга татыктуу. Ал эми билимдин деңиз сымал түбү жок, чеги да жок, аны канча сузсан да бөскөрбөйт, тескерисинче толо берет” деген экен улуу окумуштуу Жүсүп Баласагын.

Анысы сынарындай «Билим пайдалуу болуп, концептуалдуу түрүндө өздөштүрүлгөндө гана баа болот», демек, жогорудагы аталган окутуунун жаңы технологияларын колдонуу менен биз студенттердин универсалдуу жөндөмдөрүн өстүрүп жана чыгармачыл ишмердүүлүктү бай болот деген ишеничтебиз.

Колдонулган адабияттар

1. Чошанов М. Учебные портфолио – новая форма контроля и оценки достижений учащихся. В книге: Технология развития критического мышления через чтение и письмо. Дебаты. Портфолио. Серия “Компетентно-ориентированный подход к образованию: образовательные технологии” Вып.2. – Самара, 2002. -92 с.
2. Аюкасова З. Управление процессом разработки и внедрения модели портфолио //Педагогическая диагностика. – М., 2008. – № 2. – с.145-150.
3. Лобода Ю.О. Метод портфолио как метод оценивания результатов обучения //Педагогическая диагностика. –М., 2005. – №4. – с. 71-79.
4. Байтүгөлөва Ж.А. Портфолио технологиясын жогорку окуу жайында колдонуу боюнча методикалык сунуштар. – Бишкек, 2011. – 35 б.
5. Александра Клевец Чем отличается онлайн-обучение от дистанционного обучения 2020-11-18 74331 Источник: <https://finacademy.net/materials/article/chem-otlichaetsya-onlajn-obuchenie-ot-distantsionnogo-obucheni>
6. Плюсы и минусы дистанционного обучения/ [Электронный ресурс]// Режим доступа: <https://skysmart.ru/distant/info/plyusy-i-minusy-distantsionnogo-obucheniya-v-shkole>
7. Трудные уроки первых недель дистанционного обучения в вузах/ [Электронный ресурс]// Режим доступа: <https://www.vedomosti.ru/management/blogs/2020/04/05/827205-trudnie-uroki>